

ПРИКАЗИ

Evgenij L. Nemirovskij: GESAMTKATALOG DER FRÜHDRUCKE IN KYRILLISCHER SCHRIFT, Band VI, Die zweite Druckerei von Božidar Vuković in Venedig. VERLAG VALENTIN KOERNER BADEN – BADEN, 2003, 514 Seiten.

У двоброју *Историјских записа* (3/4 за 2002. годину) писали смо о познатом руском слависти-инкунабулисту, дописном члану ЦАНУ, и његовом доприносу проучавању јужнословенске (напосе црногорске) библиологије и староштампаног наслеђа. У међувремену је овај изузетно плодни научник написао неколико капиталних дјела, између којих треба поменути монументалну књигу, изузетно луксузну, на руском језику о оцу савременог штампарског умјећа – ЈОХАНУ ГУТЕНБЕРГУ: **ИЗОБРЕТЕНИЕ ИОАННА ГУТЕНБЕРГА.¹ Из истории книгопечатания. Техни-**

ческие аспекты. К 600-летию со дня рождения Иоганна Гутенберга. (Российская академия наук. Научный совет по истории мировой культуры. – Комиссия по комплексному изучению книги (Москва, 2000, 531 стр.; 60 x 84 1/8), а потом и на њемачком језику **Gutenberg und der älteste Buchdruck in Selbstzeugnissen. Chrestomathie und Bibliographie 1454-1550**, 2003, 216 Seiten, и насловљену књигу коју узимамо за предмет овог кратког приказа.

Сем четири књиге на нашем језику од капиталног значаја за црногорску науку и културу: ОКТОИХ ПРВОГЛАСНИК ЂУРЂА ЦРНОЈЕВИЋА ИЗ 1494. ГОДИНЕ, (Цетиње, 1987, 98 стр.); ЦРНОГОРСКА БИБЛИОГРАФИЈА. Том I – књ. 1. *Издања Ђурђа Црнојевића 1493-1496* (Цетиње, 1989, 222 стр.) и Том I – књ. 2. *Издања Божидара и Вићенца Вуковића, Стефана Мариновића, Јакова од Камене реке, Јеролима Загуровића, Јакова Крајкова, Ђованија Антонија Рампацета, Марка и Бартоломеа Ђинамиа 1519-1638* (Цетиње, 1993, 222 стр.); ПОЧЕЦИ ШТАМПАРСТВА У ЦРНОЈ ГОРИ 1492-1496 (Цетиње, 1996, 530 стр.), које му је издала Национална библио-

¹ Аутор овог приказа држи да би неки наш издавач требао да преведе и објави ово д и в о т – и з д а њ е, утолико прије што смо колијевка ћириличног штампарства на словенском југу, која је само 38 година послје Гутенберговог проналаaska штампарске пресе са покретним словима имала своју штампарију на Цетињу (1492-1496) и обзанила пет првоштампаних књига – инкунабула, захваљујући којима смо се били придружили врху оновремених најкултурнијих земаља Европе и крупним корацима ушли у Гутенбергову галаксију.

тека "Ђурђе Црнојевић" на Цетињу, објавио је шест књига на њемачком језику о Црнојевића издањима, о војводи Божидару Вуковићу-Подгоричанину и другим словенским ћириличким штампарима у оквиру едиције «Bibliotheca Bibliographica Aureliana» у Baden-Badenу, као и назначену књигу о Гутенбергу... Није сувишно навести да је у оквиру назначене едиције њемачког издавача планирао и договорио десет томова, од којих су му већ, као што рекосмо, шест обзнањени. О шестом тому ће бити говора у овом приказу.

О свим књигама академика Е. Љ. Немировског о јужнословенском ћириличком штампарству компетентна научна критика код нас и у свијету већ је изрекла високе научне оцјене. Уз то, овај неуморни и веома познати библиолог објелоданио је о нашем штампарству и нашој староштампаној књизи многобројне расправе и чланке у разним руским периодичним публикацијама и другој периодици на страним језицима, дакако, и на нашем језику, који су допринијели афирмацији и популаризацији у свијету нашег писаног културног наслеђа, с којим се, с разлогом поносимо.

Овом приликом ће бити ријеч, дакле, о VI тому «СВОДНОГ КАТАЛОГА СТАРОШТАМПАНИХ ИЗДАЊА ЋИРИЛИЧКОГ ПИСМА» Е. Љ. Немировског на њемачком језику, објављеног минуле 2003. године код познатог њемачког издавача у едицији «Bibliotheca Bibliographica Aureliana» CLXXXVII, у којој подробно и зналачки, минуциозно за њемачког читаоца и њемачко језичко подручје пише о црногорском штампару – Божидару Вуковићу-Подгоричанину. Као што смо већ истакли три прве књиге Немировског на њемачком језику већ

смо јавности представили у часопису *Библиографски вјесник*,² а четврту у *Историјским записима* (бр.3/4 за 2002) у којој је аутор писао упоредо о двојици јужнословенских ћириличких штампара - војводи Божидару Подгоричанину и његовом истоимењаку Божидару Горажданину. Сада ево представљамо и 6. том под горњим насловом, вјерујући да ће читаоци нашег часописа имати довољно интереса за том врстом информација!

У уводној студији Немировски подробно пише о Божидару Вуковићу Подгоричанину и његовој "другој штампарији" (1536-1540). Констатује да је друга Божидарова типографија у Венецији била изузетно продуктивна међу ћириличким штампаријама 16. вијека. Књиге у њој продуковане имале су велики тираж и биле на гласу - намијењене широком тржишту. Стога су веома распрострањене и до нас сачуване у великом броју, о чему ће бити говора доцније.

Велику паузу у раду Божидарове штампарије – аутор објашњава другим Божидаровим активностима, између осталог политичко-дипломатским, и путовањима с циљем комерцијалних операција у стари завичај код родбине и у Цариград (1533).

Император Римске империје и шпански краљ Карло Пети (1500-1558) дао му је племићку титулу и грб, свакако, због политичко-дипломатских заслуга.

О његовом донаторству јужнословенским сакралним објектима (манастирима на Скадарском језеру, цркви св. Ђорђа у Подгорици, манастирима Милешеви и Хеландару), о тестамен-

² Уп.: Библиографски вјесник, бр. 3/1996, стр. 151-155; бр. 3/1997, стр. 183-188 и бр. 2-3/1998, стр. 196-199.

тарним опорукама и завјештањима својој родбини у Котору, Подгорици, Скадру, сиромашним дјевојкама у Зети – Е. Љ. Немировски подробно пише на основу релевантне литературе писане на архивској подлози.

О његовом угледу и богатству наводе се више податка. Био је гасалд (предсједник) Братства Грка у Венецији, власник брода типа барка.

Сви подаци из пера Немировског о нашем типографу су поуздани, научно утемељени. Без њих се не би успјешно могао реконструисати *surculum vitae* нашег знаменитог штампара и књижевника, који, и поред доста разноврсне научне грађе, између осталог, неколико књига и више научних студија – заслужује да се о њему напише опсежна научна монографија. Аутору, или ауторима такве монографије двије књиге на њемачком језику (књ.4. и књ.6) од Евгенија Љвовича Немировског биће најдрагоцјеније градиво – литература без које неће моћи посве успјешно апсолвирати једно такво дјело. Немировски је још у солидној менталној и физичкој кондицији, па, сматрамо, да би прије свих њему требало повјерити такав пројекат. Одлагања не би требало да буде, по оној пјесниковој "Ко одгађа у нас не погађа"...

И у 6. тому, попут претходних књига на њемачком језику, Е. Љ. Немировски даје историографију изучавања појединих примјерака штампаних у типографији Божидара Вуковића-Подгоричанина; до детаља описује како су примјерци Божидарових палеотипа улазили у научни оптицај и гдје се сада налазе, у којим су књигохраништима сачуване, гдје им се губи траг. Разумије се, и у овој књизи Немировски даје критичке осврте; тешко да му могу промаћи грешке у проучавању

његових претходника; свуда гдје треба полемити, оспорава, наводи чињенице обарајући неодрживе тезе појединих научника. Ни најмањи податак није мимоишао његово видно поље; просто је за дивљење колико је библиографске грађе о староштампаним књигама прегледао, избистрио, критички осмотрио и научно фундаирао. Тиме је учинио велики допринос науци и свима оним научницима који неће моћи изучавати Божидара Вуковића без ове изузетно вриједне књиге руског библиолога и библиографа.

Рецимо и то да Немировски за свако Вуковићево издање даје садржај; боље рећи исцрпно даје библиографски запис сваке Вуковићеве палеотипне књиге и сваког сачуваног примјерка, или, макар, само споменутог у литератури. А то значи да је дао "преглед" сходно методологији Сводног каталога староштампаних књига.

Наиме, у VI тому описао је пет издања публикованих у Венецији у периоду 1536-1540. године. Ради се о следећим издањима:

МОЛИТВЕНИК (Gebetbuch) – 1536. године (сачувано 14 егземплара: у Народној библиотеци у Београду, затим, у Пљевљима, Љубљани, Новом Саду, Сарајеву, Кијеву, Санк-Петербургу, *Heutiger Standort unbekannt, Irtümliche Angabe*); ОКТОИХ ПЈАТИ-ГЛАСНИК (*Ohtoekos paleoslovenice*) – 1537 (научно регистровано 205 примјерака: Арад, Атос, Београд –24, Бешеново, Бездин, Бијело Поље-6, Брадишковици, Будимпешта, Букурешт, Цетиње-4, Чајниче, Дечани, Дента, Дужи, Јечка, Ердевик, Грачаница, Илинци, Ириг, Кијев, Ковиљ, Крка, Крушедол, Ломница, Лвов, Москва-6, Нова Градишка, Нови Козјак, Нови Сад-8, Одеса, Ораховица, Осиње, Овсеница,

Пакрац, Пећ, Пљевља, Пловдив, Праг, Пријеполје, Равно Село, Санкт-Петербург, Скопје, Софија, Сремски Карловци, Свилош, Сент Андреја, Шурјан, Венеција, Врбник, Вршац, Беч, Загреб, Neutiger Standort unbekannt – 37, Irtümliche Angabe); ЧЕТВОРОЕВАНГЕЛИЈЕ (Evangelion) – 1537 (1 примј. – Рујно); МИНЕЈА ПРАЗДНИЧНАЈА (Menologion) – 1538 (евидентирано 282 примјерка: Арад, Атос, Банатска Суботица, Београд-33, Беркасово, Берлин, Бешеново, Беврске, Бијело Поље, Бодроч, Будимпешта, Букурешт, Цетиње, Црепаја, Черевих, Дечани, Дента, Дублин, Дубовц, Ердевик, Гомирје, Госпођинци, Грачаница, Иванди, Јасеново, Јаши, Јазак, Ечка, Калуђерово, Камено, Кијев, Ковач, Ковин, Крка, Крушедол, Крушево, Кулпин, Кумане, Лвов, Љубљана, Мали Радинци, Манцелос, Морових, Москва-12, Мошорин, Нерадин, Њујорк, Нови Сад-19, Новосибирск, Одеса, Ораховица, Овсеница, Падеј, Пакрац-11, Павлиш, Пљевља, Побрђе, Подгорица-6, Попин, Призрен, Пријеполје, Сакуле, Самоков, Самош, Санкт-Петербург-7, Саратов, манастир Савина, Северин, Сеславци, Скопје, Смедерево, Софија-8, Сомбор, Српски Милетић, Станишић, Стара Пазова, Стари Сланкамен, Суботица, Сурчин, Сусек, Сент Андреја, Широка, Кула, Тител, Ујма, Ужгород, Ужице, Венеција, Војловица, Беч, Задар, Загајица, Загреб, Београд, Neutiger Standort unbekannt-35) и ТРЕБНИК (Euhologion) са 1538 – 1540.године – 74 примјерка (Банатска Суботица, Београд-10, Букурешт, Чајниче, Кијев, Лвов, Москва-7, Нови Сад-8, Пакрац, манастир Пива, Пље-

вља, Подгорица, Праг, Пријеполје, Призрен, Рила, Санкт-Петербург, Саратов, Софија, Ужгород, Врац, Беч, Загреб, Београд, Neutiger Standort unbekannt - 11 примј.).

Опис сваког издања почиње с власником и штампаром, с датумом и мјестом издања; с подацима о формату, с формулом из три дијела: број свешчица, број сигнатура и укупни опсег (број листова). Наводе се, затим, иницијали уз садржај сваке књиге и мјеста гдје се чувају – географску распрострањеност, као и литературу о евидентираним (обухваћеним) примјерцима. (Кроз читаву књигу се, међутим, поткрала једна грешка када се набраја литература. Умјесто Мартиновић Н.С. свуда стоји Мартиновић С.!?)

Имп्रेसионира географска распрострањеност, што говори, заправо, о утицају Вуковићевих палеотипних издања диљем словенског свијета, а и другдје...

На крају књиге аутор даје васколики графички репертоар из Вуковићевих књига (146 илустрација).

Укратко, овај изузетни зналац и експерт староштампане ћириличке словенске књиге подарио је библиолошкој науци, дакако, и славистици још једну насушну књигу, и овом приликом на њемачком језику, која ће олакшати интердисциплинарна истраживања њемачких библиолога и библиографа. У плану су још неколико књига истог аутора и истог издавача! Нама остаје да им честитамо и пожелимо даље успјехе на остварењу овог капиталног пројекта и да издања пропатимо за нашу научну публику.

Душан Ј. Мартиновић